

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми



(підпис)

Борис ГУЛЬМАН

(ім'я та прізвище)

« 28 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологічна діагностика та корекція дітей та підлітків

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: С4 «Психологія»

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологічне консультування і психотерапія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Інна БІДЮК, доц. каф. 704, к. психол. н., доц.
(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь та вчене звання)


(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)


(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)



Погоджено з представником здобувачів освіти: Маргарита СТАРОДУБЦЕВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Бідюк Інна Аркадіївна, канд. психол. наук, доц. каф. 704.

Викладає в університеті наступні дисципліни:

- Педагогіка та педагогічна психологія;
- Історія психології;
- Психологічна діагностика та корекція дітей та підлітків.

– Методологія педагогічної діяльності
Напрями наукових досліджень: емоційна зрілість особистості, дослідження соціалізації здобувача вищої освіти в умовах цифрового середовища.

2. Опис навчальної

Семестр, в якому викладається дисципліна – 2

Обсяг дисципліни: 3 кредита ЄКТС/ 90 години, у тому числі аудиторних – 32 год., самостійної роботи здобувачів – 58 год.

Форма здобуття освіти – денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – вибіркова.

Види навчальної діяльності – лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

Види контролю – модульний контроль, залік.

Мова викладання – українська.

Пререквізити – загальна психологія.

Кореквізити – вікова психологія; основи психологічного консультування і корекції; клінічна психологія.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологічна діагностика та корекція дітей та підлітків» є формування компетенцій, які спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень та практичних вмінь щодо діагностики психологічних особливостей дітей та підлітків, порушень їх психічної сфери та проведення її психологічної корекції.

Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням

наступних загальних та професійних компетенцій:

1. Здатність застосовувати знання про психічну норму та патологію у дітей та підлітків у практичних ситуаціях.

2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

3. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, пов'язані з психопатологією, порушенням емоційної, розумової та моторної сфер, а також основними формами невротичних розладів у дітей та підлітків.

4. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

6. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної діагностики та корекції дітей та підлітків.

7. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності у роботі з дітьми та підлітками.

8. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік при роботі з дітьми та підлітками.

9. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

10. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач вищої освіти повинен досягти таких результатів навчання:

А) Знання:

1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій стосовно психічної норми та патології у дітей та підлітків.

Б) Уміння:

1. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів при роботі з дітьми та підлітками.

2. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

3. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), проводити їх в індивідуальній та груповій роботі з дітьми та підлітками, оцінювати якість.

В) Комунікація:

1. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

Г) Автономія та відповідальність:

1. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

Міждисциплінарні зв'язки: клієнт-центрований підхід в психології, сімейне та подружнє психологічне консультування, основи пато- та нейропсихології, психологічна служба, групові форми психологічної роботи, основи психосоматики, будування соціально-психологічного тренінгу.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Загальні питання діагностики та корекції в дитячому віці.

Тема 1. Предмет і задачі курсу.

Поняття психологічної діагностики та психологічної корекції. Принципи психологічної корекції. Основні види психокорекції: за характером її спрямованості, за змістом, за тривалістю, за наявності програм та інші. Напрямки психокорекції дітей та підлітків. Характеристика основних методів психологічної корекції стосовно дітей та підлітків (ігрова терапія, арттерапія, пісочна терапія, казкотерапія, імаготерапія та ін.). Етичні принципи дитячого психолога. Психологічний анамнез.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 2. Методи психологічної діагностики дітей та підлітків.

Три джерела отримання інформації (L-, Q- и T-дані). Типи методів психодіагностики дітей та підлітків (спостереження, бесіда, анкетування, тестування, аналіз продуктів діяльності, експеримент, проєктивні методи та ін.). Особливості психодіагностики дітей дошкільного віку, молодших школярів та підлітків.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 3. Особливості психодіагностичної та психокорекційної роботи з дітьми дошкільного віку.

Характеристика, новоутворення й проблеми розвитку немовля. Психодіагностичні та психокорекційні методи роботи з дітьми періоду немовля. Характеристика, новоутворення й проблеми розвитку дітей середнього дошкільного віку. Психодіагностичні та психокорекційні методи роботи з дітьми середнього дошкільного віку. Характеристика, новоутворення й проблеми розвитку дітей старшого дошкільного віку. Психодіагностичні та психокорекційні методи роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Готовність дитини до шкільного навчання – головні критерії.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 4. Особливості психодіагностичної та психокорекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Характеристика, новоутворення й проблеми розвитку дітей молодшого шкільного віку. Психодіагностичні та психокорекційні методи роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 5. Особливості психодіагностичної та психокорекційної роботи з підлітками.

Вікові особливості та проблеми психічного розвитку підлітків. Напрями психодіагностичної роботи з підлітками з урахуванням новоутворень та проблем віку. Методи, які можна використовувати у груповій психодіагностиці. Психологічні особливості підліткової тренінгової групи. Принципи роботи тренінгової групи. Роль керівника тренінгової групи. Категорії підлітків, яким група протипоказана. Психокорекційні методи роботи з підлітками.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Змістовний модуль 2. Окремі питання діагностики та корекції у дітей та підлітків.

Тема 1. Неврози у дітей та підлітків.

Клініка, діагностика та корекція загальних неврозів у дітей та підлітків. Види дитячих неврозів (істеричний невроз, невроз нав'язливих станів, невроз страху, неврастенія). Клініка, діагностика та корекція системних неврозів у дітей та підлітків (енурез, енкопрез, тики, заїкання та ін.). Самооцінка при неврозах у дітей і підлітків. Вивчення сімейних відносин при неврозах дитячого віку.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 2. Порушення дитячого розвитку. Органічні порушення психіки.

Класифікація порушень дитячого розвитку. Загальний психічний недорозвиток. Затримка психічного розвитку. Пошкоджений психічний розвиток. Дифіцитарний психічний розвиток. Дисгармонійний психічний розвиток. Психогенні проблеми при мінімальній мозковій дисфункції. Основні та вторинні ознаки і симптоми. Основні адаптивні реакції батьків (реакція заперечення, реакція гіперопіки, реакція гніву, недоречне відчуття провини, реакція звинувачення). Гіпердинамічний та гіподинамічний синдроми. Особливості корекції дітей та підлітків з різними типами дизонтогенезу та органічними порушеннями психіки.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 3. Психологічна діагностика та корекція особливостей особистості та поведінки дітей та підлітків.

Психологічна діагностика та корекція пізнавальної сфери (пам'ять, увага, мислення та ін.) дітей та підлітків. Діагностика та корекція індивідуальних особливостей особистості дітей та підлітків – емоційно-вольової (страхи, тривожність, агресивність, фрустрація) та мотиваційної сфер особистості. Психологічна діагностика та корекція психосоматичних розладів у дітей та підлітків. Діагностика та корекція проблем поведінки (девіантної, делінквентної) в підлітковому віці. Психологічна робота з кризовими станами у дітей та підлітків: посттравматичний стресовий розлад, насильство, горе, суїцидальна поведінка.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача

Тема 4. Застосування методів та технік в психокорекційній роботі з дітьми та підлітками.

Техніки арт-терапії в психокорекційній роботі з дітьми та підлітками. Техніки ізотерапії в корекції емоційно-вольової сфери особистості та міжособистісних відносин. Використання казок в психокорекції дітей та підлітків. Якісний підбір казок. Методи і техніка застосування казок в психотерапії. Створення казки. Техніки пісочної психокорекції в роботі з особистісною та емоційно-вольовою сферами, проблемами в комунікативній сфері та ін.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Програмою передбачено наступні методи навчання:

Лекції, спрямовані на поглиблення теоретичних знань щодо особливостей психодіагностики та психокорекції дітей та підлітків в різних вікових періодах, а також щодо етіології, патогенезу, класифікації, клінічних проявів та методів психологічної корекції найбільш розповсюджених порушень дитячого розвитку.

Семінарські (практичні) заняття, які спрямовані на закріплення знань отриманих при проведенні лекційних занять, обговоренні клінічних випадків в якості супервізії та підготовки реферативних матеріалів, які обумовлені темою семінарського заняття.

Самостійна робота передбачає підготовку здобувачів вищої освіти до семінарських занять протягом семестру та виконання реферативних робіт. **Консультація** – форма індивідуальної роботи здобувача вищої освіти із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання студента отримати більш поглиблене знання стосовно предмету навчальної дисципліни.

Контрольна робота – виконується письмово та уявляє собою відповідь на

питання, які стосуються тем, що розглядалися у відповідному змістовому модулю.

7. Методи контролю

Поточний контроль в межах відповідного модулю включає в себе якісне та своєчасно здане на перевірку викладачу письмову частину завдання, що винесене на семінарське заняття; участь здобувача вищої освіти в обговорюванні питань на лекційних та семінарських заняттях.

Модульна контрольна робота проводиться по завершенню вивчення теоретичного матеріалу навчального курсу. Модульна контрольна робота – це відповідь на питання, які демонструють уміння здобувача вищої освіти використовувати теоретичні положення в практичній площині.

Семестровий підсумковий контроль. Здобувач вищої освіти допускається до семестрового контролю з навчальної дисципліни, якщо він виконав умови допуску, визначені даною робочою навчальною програмою.

Семестровий підсумковий контроль з навчальної дисципліни проводиться у формі іспиту. Іспит проводиться письмовій формі. Завдання містять у собі питання з тематики чотирьох змістовних модулів.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

8.1.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0 ... 1	5	0 ... 5
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0 ... 26	1	0 ... 26
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0 ... 1	3	0 ... 3
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0 ... 26	1	0 ... 26
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача вищої освіти від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту здобувач вищої освіти має можливість отримати максимум 100 балів. Білет для іспиту складається з 4 завдань: 3 теоретичні питання (по 25 балів кожне), 1 практичне завдання (25 балів).

8.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- 1) принципи та види психологічної корекції;
- 2) напрямки психокорекції дітей та підлітків;
- 3) методи психологічної діагностики дітей та підлітків;
- 4) техніки та методи психокорекції дітей та підлітків;
- 5) проблеми розвитку дитини на кожному віковому періоді;
- 6) знання про головні порушення дитячого розвитку;
- 7) клінічні прояви та особливості діагностики загальних неврозів у дітей та підлітків;

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- 1) якісно збирати психологічний анамнез;
- 2) підбирати адекватні методики діагностики особистості згідно віковій нормі та інтерпретувати й аналізувати отримані результати;
- 3) користуватись конкретними методиками із застосуванням різних терапевтичних методів (арттерапії, групової підліткової терапії казок та ін.);
- 4) робити облік вікових особливостей психічного розвитку дітей та підлітків при складанні програм психокорекції і консультування.

8.3. Критерії оцінювання роботи здобувача вищої освіти протягом семестру

Задовільно (60-74). Своєчасно надані результати всіх самостійних завдань без критичних помилок. При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 50% від загальної кількості питань. Виявляються знання щодо змісту основного навчального матеріалу в обсязі, потрібному для майбутньої роботи за професією (щодо закономірностей розвитку, важливіших новоутворень дитинства та підліткового віку; методів дослідження, психологічної корекції). Є орієнтація в основних питаннях курсу, але його знання мають поверхневий характер, достатній понятійний апарат не сформовано, наявні значні прогалини у теоретичній підготовці та практичному аспекті, ключові питання пояснюються на побутовому рівні. Спостерігається часткове виконання передбачених програмою завдань, ознайомлення з частиною рекомендованої основної психологічної літератури з дисципліни. Під час доповідей, відповідей на семінарському занятті, екзамені допускаються суттєві помилки, але простежується здатність усунути їх за допомогою викладача.

Добре (75-89). Своєчасно надані результати всіх самостійних завдань (допущені помилки не носять принципового характеру). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 75% від загальної кількості питань. Виявляється повне знання навчального матеріалу, що стає опорою для успішного виконання передбачених програмою завдань. Засвоєно рекомендовану основну психологічну літературу з дисципліни. Мають місце системні знання, здатність до їх самостійного поповнення та оновлення під час подальшої професійної діяльності (є здатність самостійно визначати, аналізувати прояви дитячої та підліткової психіки; враховувати вікові та індивідуальні особливості при розробці діагностичних, корекційно-розвивальних програм, будівництві взаємодії з сім'єю тощо). Одночасно, при виконанні завдань

практичного спрямування допускаються несуттєві неточності, помилки, які здобувач вищої освіти узмозі виправити самостійно.

Відмінно (90-100). Своєчасно надані результати всіх самостійних завдань без жодної помилки. При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 95% від загальної кількості питань. Виявляються усебічні, системні та глибокі знання щодо теоретичного матеріалу навчальної дисципліни, вміння застосовувати їх при розв'язанні практичних завдань. Чітко формулюються основні напрями курсу, використовуючи психологічну термінологію, спостерігається вільне володіння понятійним апаратом. Під час відповідей питання розкриваються повністю, грамотно, аргументовано та послідовно. Має місце добра обізнаність щодо основної та додаткової психологічної літератури з дисципліни. Засвоєно взаємозв'язок основних категорій і понять курсу, усвідомлено значення наукових знань для організації психологічного дослідження та вони творчо використовуються під час розв'язання ситуаційних завдань. Наявні навички: аналізу науково-методичної літератури з дитячої та підліткової психології; планування й аналізу психодіагностичної, психокорекційної та розвивальної діяльності, консультаційної роботи з батьками).

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, навчальні посібники, що видані викладачами кафедри:

1. Психологічна діагностика й корекція дітей і підлітків : навч. посіб. / В.А. Федосєєв, Т.Ю. Проскуріна, Н.І. Завгородня. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2015. – 84 с.

2. Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/enrol/index.php?id=1771>

НМК з дисципліни:

- Робоча програма дисципліни
- Плани семінарських занять та методичні вказівки до самостійної роботи до них з дисципліни «Психологічна діагностика та корекція дітей та підлітків»
- Підручники, навчальні посібники
- Питання до контрольних заходів

10. Рекомендована література

Базова

1. Ілляшенко, Т. Психолого-педагогічна характеристика дитини: її мета і зміст / Т. Ілляшенко // Психолог. - 2014. - № 18. - С. 49—56.
2. Калошин, В. Ф. Доцільність використання психотерапії в педагогіці / В. Ф. Калошин // Управління школою. - 2014. - № 22-24. - С. 60—66. - Географія. — 2015. — № 11-12. — С. 39—47.
3. Карпенко, Є. Вікова та педагогічна психологія : актуальні студії сучасних укр. учених : навч. посіб. / Є. Карпенко. - Дрогобич : Посвіт, 2014. - 150 с.
4. Козлітіна, О. В. Особливості розвитку мислення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення / О. В. Козлітіна, Ю. С. Масловська // Психологопедагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах 23 сучасних викликів: теорія і практика : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 квіт. 2017 р. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. - Харків : ХНПУ, 2017. - С. 285—288.
5. Кузьменко, В. Консультативна допомога батькам: дієві рішення / В. Кузьменко // Дошкільне виховання. - 2016. - № 6. - С. 6—9.
6. Луценко, Л. Проблеми діагностики обдарованості дітей дошкільного віку / Л. Луценко, С. Самарченко // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т обдарованої дитини, Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка ; [голов. ред. І. С. Волощук]. - Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. - Вип. № 1 (12). - С. 13—19.
7. Малько, О. Глинотерапія: долаємо негативні емоції / О. Малько, О. Колісник // Дошкільне виховання. - 2017. - № 1. - С. 15—17. 151. Малюнок неіснуючої тварини: психодіагностика дошкільників // Дитячий садок. Шкільний світ. - 2014. - № 17. - С. 41—45.
8. Матата, С. Г. Особливості роботи дошкільного закладу з родиною в інклюзивному середовищі / С. Г. Матата // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали III Міжнар. Конгресу (м. Одеса, 18—21 трав. 2017 р.) / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського ; [уклад.: О. Чебикін та ін.]. - Одеса : Гельветика, 2017. - С. 412—414.
9. Михайлова, І. В. Особливості використання методів арт-терапії в психокорекції турботи про себе в ранній юності / І. В. Михайлова // Практична психологія та соціальна робота. - 2014. - № 7. - С. 40—43.

Допоміжна

1. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посібник: гриф МОН України / С.Б. Кузікова. - Суми: Університетська книга, 2006. - 384 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php
2. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/e-resources/>